Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная часапісь, выходзіць 4 разы ў месяц

Цана асобнага нумару 15 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі
Вільня, Мэтрапалітальны пл. 3/12.
Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты на 1 год 4 зл 50, за паўгоду 2 зл. 40, за 3 месяцы 1 зл. 30, за 1 месяц — 50 гр.

Год II. Вільня, 2 сьнежня 1932 г. № 33 (63)

На разьвітаньне.

Пасьля разгрому „Грамады“ ў беларускім руху пад Польшчай настаў цяжкі пэрыад агульнага занападу. З'арганізаваныя ў папярэднія гады грамадзкія сілы расьцярушываліся. Прэса – апрача хадэцкае і дэфэнзыўнае — зусім занікла. Аднак, група беларускіх культурна-нацыянальных дзеячоў, імёны некаторых зьвязаны з усім адраджэнскім рухам сярод беларусаў ад самага яго пачатку, не зламжыла рук, ня ўтраціла веры ў сваю сьвятую ідэю, а распачала нанова працу над арганізаваньнем і ўсьведамляньнем беларускага грамадзянства. Дзеля такое працы неабходны быў нейкі орган друку, які-б праўдзіва асьвятляў нашае палітычнае палажэньне і выяўляў думкі грамадзянства, баламучанага нясумленнымі палітыканамі з далёка не беларускімі мэтамі. Дык вось група культурнікаў і пачала выдаваць сваю газэту—„Беларускі Звон“.

Вера групы ў тое, што заняпад беларускага руху ёсьць толькі часовае зьявішча, апраўдалася. Іменна дзякуючы таму, што былі людзі, каторыя вытрывала, упорліва вялі беларускую работу далей, ня гледзячы на нязвычайна цяжкія варункі беларускае грамадзкае працы наагул, — патроху і ў беларускіх масах зьнікаў дух прыгнечаньня, і грамадзкае жыцьцё ізноў пачало будзіцца. Доказам гэтага ёсьць выхад адразу некалькіх новых беларускіх часопісаў, якія маюць на мэце вясьці палітычную беларускую акцыю.

Дзякуючы гэтаму цяжкі абавязак выдаваць незалежную ад чужых уплываў палітычную газэту, які выпаў на нашу групу, лічым з нас зьнятым, а пастаўленую пры заклазінах „Бел. Звону“ задачу — выпаўненай. Дык і спыняем сяньня далейшы выпуск нашае газэты, каб выкарыстаць нашыя актыўныя сілы ў тэй галіне, у якой яны найпатрабнейшыя: у галіне творчае культурнае працы.

Разьвітываючыся з нашымі чытачамі і супрацоўнікамі, пажадаем ім чым больш сіл да тае працы, аб якой мы ў кожным нумары так упорліва паўтаралі, а такжа нязломнае веры ў бясспрэчную, хоць мо' йшчэ і не такую блізкую перамогу беларускае справы. Верце, працуйце — і „жаданае зьдзейсьніцца“!

Суд над Тарашкевічам.

28 лістапада адбыўся ў Віленскім Акр. Судзе працэс б. правадыра Грамады, Браніслава Тарашкевіча. Разам з Тарашкевічам на лаўцы падсудных заселі Пётра Бакач, Алякс. Лебецкі, Барыс Махляр, Уладз. Лобка і Міхал Рэшатаў.

Паводле акту абвінавачаньня гр. гр. Тарашкевіч, Бакач, Лебецкі і Махляр вінаваціліся ў тым, што быццам, як сябры кам. партыі, рабілі падрыхтаваньні да аружнага перавароту — у мэтах адарваньня часткі дзяржаўнае тэрыторыі Польшчы і далучэньня яе да СССР. Праступак гэты прадбачаны арт. 101, ч. I Код. Карн.. Гр. гр. Лобка і Рэшатаў належалі да змовы пад назовам «Кам. Партыя Зах. Беларусі», якая мае мэтай таксама—«адарваньне... і далучэньне...» Праступленьне прадбачана арт. 102, ч. I К.К.

У сваіх тлумачэньнях, заняўшых блізу 2 гадзіны, Тарашкевіч заявіў, што такую дзяржаўна-палітычную формулоўку пракурорам мэтаў і задач яго акцыі («адарваньне... і далучэньне»...) ён прыняць ня можа. Галоўная мэта яго акцыі—соцыяльнае і нацыянальнае вызваленьне Беларускага Народу, яго працоўных сялянска-работніцкіх масаў. Іх палітычна-нацыянальнае самаазначэньне—гэта далейшая справа іх уласнае вольнае волі. Тарашкевіч дадаў пасьля, што ён аднак-жа не зьяўляецца „нацыяналістам“, які хоча і лічыць магчымым «зачыніць ці адгарадзіць свой народ ад іншых народаў». Наадварот, сяляне і работнікі ўсіх краёў натуральнай солідарнасьцяй сваіх клясовых інтарэсаў злучацца ў вялікі міжнацыянальны саюз працоўных. Калі гэта ёсьць камунізм, дык да такога камунізму ён прызнаецца. Але-ж такі камунізм падзяляюць усе соцыялісты-марксісты. Далей Тарашкевіч выразна і рашуча заявіў, што ён **не належыць да камуністычнай партыі і ня мае з ёй ніякае арганізацыйнае сувязі.**

З усей масы выданых і распаўсюджаных з подпісам Тарашкевіча лістоў, ліставак, адозваў і артыкулаў ён сам **прызнаў сваімі толькі дзьве адозвы**, у якіх ён—у адказ на атрыманыя з усіх куткоў краю пісьмы—высьветляў, што звольнены быў з турмы без усялякіх захадаў з свайго боку.

Гэта значыць, што **ўсе іншыя адозвы,**— а іх акт абвінавачаньня налічывае аж 11,— **зьяўляюцца сфальшаванымі камуністычнай партыяй і яе мясцовымі хвальваркамі. Кам партыя папросту машэнскім спосабам выкарыстывала імя Тарашкевіча**, якому Грамада здабыла шырокую популярнасьць і давер у беларускіх народных масах, каб «падмураваць» сваю фірму, якая, як відаць, сама — ні на популярнасьць, ні на давер у масах беларускага сялянства не разьлічала... Тарашкевіч выразна сьцьвярдзіў, што **за рэдакцыю** (нячувана хамскую, дадамо ад сябе) **усіх гэтых адозваў**, дзе паміж іншым бэсьціліся асабіста і палітычна гр. гр. Луцкевіч, Астроўскі і іншыя, **ён адказнасьці на сябе не бярэ.** Праўда толькі ў тым, што ён наагул не падзяляў тактыкі і веры гэтых дзеячоў у тое, што шляхам палітычнай умовы можна нешта паважнае і трывалае здабыць ад польскага ўраду для Беларускага Народу ў Польшчы...

Вельмі цікаўны факт, сьцьверджаны самім тым спрытным паліц. камісарам Скальскім, які арыштаваў Тарашкевіча ў гданскім транзытным цягніку ў часе праезду яго праз «польскі калідор»,—што **паліцыя была дакладна павядомлена аб тым, што ў цягніку гэтым едзе Тарашкевіч, хаця Тарашкевіч ехаў пад чужым пашпартам.**

Пракурор у сваей прамове даказываў, што быццам Тарашкевіч быў 100-працэнтным дый актыўным камуністам, што грошы на „падрыхтаваньне“ „адарваньня і далучэньня“ браў з Комінтэрну і т. д. Пракурор навет ня прызнаў у Тарашкевіча ніякіх ідэйных матываў дзеяльнасьці, закідаючы яму звычайны «кар'ерызм» і... любоў да «лёгкіх грошаў і лёгкай славы».

У сваіх прамовах абаронцы далі добры адказ на ўсе гэтыя закіды пракурора, асабліва—на апошнія: «усю кар'еру дый усе карысьці Тарашкевіча, казаў першы абаронца, пакуль што можна збалянсаваць толькі — ў 5-6 гадоў вастрожнай катаргі“... «Хай пан сам спрабуе смак гэтага!»- крыкнуў пракурору Тарашкевіч. „Можна трэбаваць для падсуднага кары,—казаў далей абаронца,—навет кары сьмерці, калі на гэта дае права і падставы пісаны закон. Але ня можна навет п. пракурору паніжаць, абражаць і бэсьціць падсуднага“...

З пункту гледжаньня чыста праўнага абаронцы даводзілі, што навет калі-б Тарашкевіч быў партыйным камуністам **у Гданску**, дык і тады яго ня можна — на точнай падставе як старога, таксама і новага Карнага Кодэксу Польшчы — судзіць за гэта ў Польшчы: камуністычная партыя на тэрыторыі Вольнага Места Гданску існуе і дзее легальна. Але-ж абаронцы, як і сам Тарашкевіч, даводзілі, што ён ня ёсьць камуністам, ня мае партыйнай сувязі з камуністамі і ня браў ад партыі на сваю працу грошаў, маючы іх з законсьпіраванага, заложанага яшчэ да Грамады і пераняўшага астачу грошаў скарбу Беларускае Народнае Рэспублікі ды існуючага ад таго часу заграніцай **„Беларускага Нацыянальнага Фонду“**. У сваіх падрабязных паказаньнях, вельмі карысных для Тарашкевіча, выкліканы як сьведка абароны, грам. Астроўскі, дырэктар дзяржаўнай Белар. Гімназіі ў Вільні, ня толькі сцьвярдзіў існаваньне гэтага фонду, але й заявіў, што ў сваім часе ён сам быў у ліку тых, якія кіравалі гэтым фондам.

Справа зацягнулася да глыбокае ночы. Сабраўшыяся на працэс прадстаўнікі беларускага грамадзянства разыходзіліся дамоў з пэўнасьцю, што прысуд будзе лагодны, калі працэс не закончыцца поўным звальненьнем ад кары. Навет судовы рэфэрэнт санацыйна-дэмакратычнага „Кур. Віленскага“ меў такое-ж уражаньне, бо пісаў: „Судзячы з ходу расправы, трэба спадзявацца лагоднае кары, або апраўданьня“...

Тым часам абвешчаны на другі дзень прысуд **засудзіў Тарашкевіча на 8 гадоў катаржнай турмы**, а тых запраўды-ж паў-дзяцей, якія пасаджаны былі разам з ім на лаўку падсудных,—на розныя меншыя тэрміны вастрогу — ад паўтары да 4 гадоў... Аднак, **судовы прыгавор прызнаў усіх падсудных невінаватымі ў закіданым ім учасьці ў камуністычнай акцыі, к раванай звонку**, а вінаватымі ў тым, што **прыналежылі да самаподнага паўстанчага руху** („irredenty“) **дзеля разбурэньня сілай дзяржаўнага ладу і адарваньня ад дзяржавы часьці яе тэрыторыі** (Заходняе Беларусі). Такім чынам, як піша „Кур. Віл.“, „**палітычна Тарашкевіч выйграў працэс.** Аб гэта яму найбольш ішло. За такую **маральную перамогу** трэба, аднак, пацярпець“.

Абаронца Тарашкевіча заявіў, што падае апэляцыю.

———

Прыклад да насьлядаваньня.

У „Кур. Варш.“ зьмешчаны артыкул аб тым, „як гаспадараць (украінскія) палітыкі“. Артыкул—настолькі цікаўны для нас—беларусоў, што мы даем яго нашым чытачом блізу ў поўным перакладзе.

—·—

„Украінскія коопэратывы зьяўляюцца магутным апаратам, які лучыць украінскае грамадзянства ў адно цэлае, дый красамоўным доказам—перад шырокімі масамі ўкраінскага сялянства—на карысьць нацыянальнага руху. VII кангрэс украінскіх коопэратываў мог ужо падсумаваць выдатныя рэзультаты 10-гадовай працы: **тры тысячы з лішкам коопэратываў злучаюць у сваіх радох звыш трыста шэсьцьдзесят пяць тысяч сяброў**

„Заданьні, якія стаўляе сабе ўкраінскі коопэратыўны рух, — вельмі шырокія. Найбольш распаўсюджанага і популярнага тыпу вясковы коопэратыў закупляе прадукты сельскай гаспадаркі ад вытворцаў сялян, якім, з свайго боку, дастаўляе рэчы першае патрэбы. Украінскі селянін можа прадаць у коопэратыў усё, што мае для прадажы, дый ад яго-ж дастаць таксама ўсё, што яму патрэбна. Цэнтральныя ораны гэтае коопэратыўнае арганізацыі займаюцца гуртовым гандлем, аболугоўваючы ня толькі ўнутраны рынак, але бяручы паважнае ўчасьце ў вывазе заграніцу.

Прыкладам, такі „Масла-саюз“ вывез заграніцу ў мінулым годзе каля 850 тысячаў кіляграмаў масла на агульную колькасьць свайго гадавога абароту ў 2 з паловай мільёна кіляграмау. Вельмі пасьпешна разьвіваюцца таксама і коопэратывы грашовыя (крэдытныя), на чале якіх стаіць фаховы саюз „Цэнтра-Банку“. У працягу апошніх 6 гадоў лічба крэдытных коопэратываў узрасла блізу ў тры разы, а іх агульны балянс павялічыўся блізу ў шэсьць разоў“.

Зразумела, крызіс зачапіў балюча і гэтую арганізацыю, абымаючую сельска-гаспадарчае насяленьне краю, але не аслабіў яе. Балянсы мінулага году паказываюць далейшы ўзрост лічбы сяброў, абаротаў і дасягненых рэзультатаў.

Польская газэта цікавіцца: хто ж гэта, якія жывыя сілы так памысна і спрытна кіруюць гэтым коопэратыўным рухам украінскім?

„Трымаюць яго ў сваіх руках палітычныя (чытай: нацыянальныя) правадыры народу, якія вельмі добра разумеюць магутную сілу коопэратыўнага руху ў разьвіцьці сялянскай, сельска-гаспадарскай грамадзкасьці. Украінскі коопэратыўны рух апанаваны і кіраваны як раз найбольш ярка ахварбаванымі ў нацыянальны колер палітычнымі групамі (згуртаванымі ў ведамае „Аб'яднаньне“—„УНДО“). Опозыцыя гэтаму кіраўнічаму ядру, як зьлева, таксама і справа,—зусім нячысьленая і бясільная. Належаньне да коопэратыву мае значэньне ня толькі, як знак гаспадарчага сэнсу, але і нацыянальнай сьведамасьці яго сяброў“. — Аўтар стацьці падчырківае, што, дзякуючы гэтаму злучэньню ў адно цэлае гаспадарча і нацыяльна ўсьведамляючай працы палітычных правадыроў украінскага народу, пачалося аб'яднаньне ўсіх украінскіх коопэратываў — ня толькі ў Галічыне, але і на Валыні, а навет і ў Холмшчыне. Пастановы 7 кангрэсу коопэратываў падчырківаюць гэты важны для нацыянальнага аб'яднаньня рэзультат, заклікаючы і надалей да цеснага супрацоўніцтва гаспадарчых арганізацыяў (коопэратываў) з арганізацыямі асьветнымі і грамадзкімі, бо ж якраз гэтым супрацоўніцтвам створаны гэткія вялікія пасьпехі ўсяго руху.

У далейшым аўтар тлумачыць гэтыя пасьпехі характарам тварцоў руху і працаўнікоў. І гэты бок хіба-ж найбольш павучальны для нас.

„Існуе вялікая ахвярнасьць навет сярод звычайных сяброў коопэратываў, часта навет няпісьменных, яшчэ чсьцей — голых беднякоў. Сябра ўкраінскага коопэратыву заўсёды „верны свайму коопэратыву“, гатовы навет церапляціць яму грош-другі, але купляе ў ім, хаця-б навет у другім месцы яму прапанавалі танейшую цану“. Але ж, ведама, ня гэтыя дробныя ахвяры рашаюць аб пасьпеху ўсей вялізарнай працы. „**Прычын пасьпеху трэба шукаць у працы інтэлігенцыі, якая стаіць на чале паасобных арганізацыяў**“.

Гэтай інтэлігенцыі,—„простай, невымагаючай, ахвярнай — маюць украінцы шмат“. „Гэта ёсьць першае пакаленьне людзей эдукаваных, якое яшчэ не парвала вязяў з роднай вёскай“. Шмат з іх пасьля польска-украінскай вайны выехала ў Чэха-Славакію, там пакончалі вышэйшыя школы і вярнуліся на родныя загоны — на працу на карысьць роднага сярмяжнага народу. Цяпер яны і працуюць у коопэратывах, часта за пару-другую дзясяткаў злотых у месяц. Часам дастануць вешта „ў натуры“ (таварамі з коопэратыву). Так жывуць, вядуць коопэратыў, працуюць для „Просьвіты“ ці для „Сільскага Господара“. „Рады гэтае моладзі прадстаўляюць вялікую сілу. Ёсьць сярод іх шмат людзей ідэйных, добра падрыхтаваных, эдукаваных, людзей скромных, якія могуць працаваць у найцяжэйшых варунках. Украінскія коопэратывы маюць звыш 10.000 працаўнікоў, сярод якіх пераважае якраз гэты тып ахвярнага інтэлігента“. У гэтым—вельмі і вельмі паважная сіла ўкраінскага грамадзянства, пры гэтым—сіла стала і бясспынна ўзрастаючая, бо-ж, як кажа аўтар, „украінскае моладзі не захоплівае ані вайсковая кар'ера, ані кар'ера ўрадоўца“.

Як бачым,—„гаспадаруючыя ўкраінскія палітыкі“ нічога новага ў гэтай галіне ня твораць: ідуць шляхам, які працярэбілі яшчэ ў даваенныя часы і чэхі, дый самі палякі на Захадзе, як сьцьвярджае гэта сам аўтар.

У сваей ахвярнай гаспадарчай і культурна-нацыянальнай працы правадыры ўкраінскага народу пэўне-ж кіруюцца высокімі і сьвятымі ідэаламі волі і незалежнасьці, якія мае кожны народ, каторы заслугуе на гэтае высокае імя. Ці гэтая праца запраўды давядзе да зьдзейсьненьня гэтых „амбітных думак украінскіх правадыроў, ці—наадварот—пакажа іх нерэальнасьць“, засьцерагаецца об'ектыўны аўтар, — усё роўна, праца гэтая не прападзе дарма: арганізацыя коопэратыўнага руху ўзмоцніць ня толькі гаспадарчыя, але і палітычныя сілы ўкраінскага народу ў Польшчы, змусіўшы і польскае грамадзянства больш лічыцца з яго голасам і патрэбамі, змагацца з ім вышэйшымі способамі гаспадарчай і культурнай канкурэнцыі. А гэта, дадамо ад сябе, бязумоўна дасьць толькі карысьць і гаспадарству.

—·—

Мы з свайго боку перакананы, што ўкраінцы выбралі запраўды найлепшы шлях, які найпэўней вядзе да мэты—да агульнага дабра народу і таго гаспадарства, у якім ён жыве,—шлях працы і барацьбы за лепшую будучыну. Ідучы па гэтым шляху ахвярна, няўхільна, вытрывала, ня гледзячы на ўсе цяжары і перашкоды, ўкраінцы здабываюць гэтым сабе прызнаньне і пашану навет з боку тых ворагаў, якія яшчэ нядаўна адмаўлялі ўкраінскаму народу ў Польшчы самага права на самастойнае існаваньне.

Хай жа добры прыклад братоў-украінцаў сьвеціць і нашым пабітым, распыленым, расьцярушаным узаемнай грязьнёй беларусам.

У яднаньні сіла. А коопэратыўны рух — гэта і ёсьць насамперш яднаньне.

Жыцьцё Польшчы.

Зацьверджаны трактат аб узаемным ненападаньні.

Трактат аб узаемным ненападаньні паміж Польшчай і СССР, які быў падпісаны дэлегатамі абедзьвюх дзяржаў 25 ліпня с. г.

Якуб Колас.

Хаім Рыбс.

III.

Хаім Рыбс атрымаў цэлую кучу папер, якія трэба было выпаўніць у самы карацейшы тэрмін, бо паперы ўсе былі надзвычайна экстраныя, і кожная мела адзін канчатак: За невыпаўненьне — рэволюцыйны суд.

Прачытаўшы гэтыя паперы, Хаім палажыў іх на паліцу і задумаўся.

З чаго тут пачаць?

Выслаць пяць чарговых падвод вазіць дровы. А дзе іх узяць? Ні аднае жывёлы няма дома: час рабочы, усе коні на полі. Гэта раз. Другое, калі дзе і застаўся на ўсё мястэчка адзін недабоек, то яго ня выпіхнеш з двара. Значыцца, пра гэта і думаць няма чаго.

Станцыя запатрабавала выслаць дваццаць пяць чалавек нагружаць вагоны. Адкуль-жа ўзяць гэтульки народу? Хто паслухае і хто пойдзе? Ёсьць яшчэ паперы ад спаўкому, прадкому, мясцкому. Той кажа адно, другі патрабуе другое, трэцяму трэба іншае. А ўсім трэба выстарчыць у вадзін момант, і ўсе пагражаюць судом.

Хаім Рыбс махнуў рукою і вышаў на двор уходжвацца каля гаспадаркі.

Крыху счакаўшы, зьяўляецца прадстаўнік улады.

— А дзе твае рабочыя для пагрузкі вагонаў?

— Ну, чаму яны мае, а ня вашы?

— Як то мае, а ня вашы?

— Ну, калі яны мае, то і вашы.

— Ты многа гаворыш, а мала робіш. Чаму ня выспаны рабочыя?

— Хто-ж мяне паслухае?

— Як — хто паслухае?! Назначыць — і баста!

— Ну. я іх назначу, а яны ня пойдуць.

— Міліцыянэраў прышлём.

— Слухайце: у вась ёсьць і міліцыянэры,—узялі-б самі і выслалі людзей.

— А ты на што?

— Я? Я ня ведаю, на што тут я.

— Ты ня ведаеш? А паперку — прадпісаньне—ты атрымаў?

— Я цэлую кучу атрымаў іх. Хто толькі ні піша: і спаўком, і кувыркам, і кулаком...

— Што за жарты?!—крыкнуў прадстаўнік улады.

— Паслухайце, якія-ж тут жарты?

— Маўчы! у гэту-ж хвіліну назначыць рабочых! Колькі даць міліцыянэраў?

— Дваццаць пяць рабочых, дваццаць пяць міліцыянэраў,—спакойна адказаў Рыбс.

— Ды ты што? Насьмяхацца?!

— Іначай я не бяруся выслаць рабочых,—цьвёрда заявіў Хаім Рыбс. — На кожнага рабочага трэба па салдату; дваццаць пяць рабочых—дваццаць пяць міліцыянэраў.

— Гэта чорт ведае што! Гэта выяўнае насьмяханьне над распараджэньнем ураду... Ідзі са мною!

— Хася, Хаська! — гукнуў Хаім Рыбс, адрэж мне два фунты хлеба.

Хаіма Рыбса арыштавалі за невыпаўненьне прыказаў, за неакуратнасьць і саботаж і адвялі ў „халодную“. Халодная была змайстравана на скорую руку і памяшчалася недалёка ад спаўкому. У гэтым доме, у лепшых пакоях яго, мела прытулак і міліцыя.

Хаім Рыбс быў там не адзін: там ужо сядзела чалавек шэсьць мужчын і кабет, крыху раней пасаджаных. (Хаім запэўняў, што там былі і кабеты).

Усе яны былі добра знаёмы нашаму квартальнаму і спаткалі яго, як добрага сябра і дарагога госьця. Твар Хаіма Рыбса расплыўся ў самую добрую ўсьмешку. Адказаўшы на пытаньні сваіх тутэйшых сяброў і распытаўшы іх самых, як вядзецца ў такіх выпадках, Хаім Рыбс стаў знаёміцца з гэтым саматужным астрогам.

Акінуўшы вокам сталы і сьцены, ён паківаў галавою, як гаспадар, для чыйго вока знайшлося так многа прыкрага і няпрыемнага, бо Хаім Рыбс, жывучы ўвесь век з вясковым і местачковым людам, меў сваю гаспадарку і любіў у ёй парадак.

Паміж рознага хламу, наваленага ў арыштным памяшчэньні, стаялі дзьве скрынкі з усялякім стар'ём, фузам і брудам. Каб даць сабе работу і здаволіць сваю цікавасьць, Хаім Рыбс стаў разглядаць гэтыя скрыні і перабіраць увесь гэты хлам. У адным кутку скрыні, разгарнуўшы лямец і стружкі, абмацаў ён горла бутэлькі. Пацягнуўшы за рыла, Рыбс пачуў, што бутля была цяжкая. Гэта была чверць ад даўнейшай гарэлкі. Бутэлька была амаль што поўная. Выцягнуўшы затычку, Хаім паднёс рыла бутлі да носу. Пах, які йшоў з бутлі, быў далёка ня чужы

зацьверджаны 25 лістапада п. Прэзыдэнтам Рэспублікі з боку Польшчы і ў той жа дзень Калініным у Маскве. Такім чынам Сойм ужо ня будзе мець голасу ў гэтай справе.

Гожа адзначыць, што адначасна падпісана была і дадатковая ўмова паміж гэтымі дзяржавамі — так-званая „концыльяцыйная", ці паразумеваўчая. Умова гэтая прадбачыць стварэньне часовых, або сталай, камісіяў на парытэтных (роўных) падставах, дзе маюць разглядацца дый узгадняцца ўсе спорныя справы паміж Польшчай і СССР.

Новы загад міністра асьветы.

Згодна з новым загадам мін. асьветы, школьны год мае дзяліцца на два паўгодзьдзі: І-ае—ад 20 жніўня да 22 сьнежня, ІІ-ое —ад 16 студня да 15 чэрвеня. Такім чынам летнія вакацыі будуць пачынацца 15 чэрвеня, а школьны год—20 жніўня. Гэты загад атрымаў ужо сілу, і да Каляд мае скончыцца І-ае паўгодзьдзе, якое дагэтуль канчалася толькі 31 студня.

Ня зьніжаны цэны — спадае спажыцьцё.

„Статыстычныя Ведамасьці" даюць цікаўныя лічбы аб катастрафічным зьмяншэньні спажыцьця прадметаў першае патрэбы ў Польшчы з прычыны зьбядненьня насяленьня і высокіх цэнаў.

У параўнаньні толькі з мінулым годам зьменшылася спажыцьцё вугальля на 46%, ці блізу напалову, газы — таксама на 46%, цукру—на 20%, солі—на 10%, сернікаў—на 30%, ці блізу на адну траціну. Як бачым, блізу ўсе гэтыя тавары—або дзяржаўна-манапольныя, або „скартэлізаваныя", прычым дзяржава ў гэтых „картэлях" (хаўрусах прамыслоўцаў) адыгрывае рашаючую ролю.

Адкіненыя пасяганьні.

23 лістапада ў Горадзенскім судзе разглядаліся першыя 22 іскі каталіцкага касьцёлу ў Польшчы—аб адабраньні 23 праваслаўных цэркваў горадзенскай эпархіі. Усе гэтыя іскі суд прызнаў беспадстаўнымі і адхіліў іх.

У той жа дзень пінскі суд таксама прызнаў няважнымі 13 іскаў каталіцкага касьцёлу аб адабраньні праваслаўных цэркваў.

Хто сядзіць у варшаўскіх вастрогах?

Цікаўныя весткі падала польская прэса аб тым, з якіх „высокіх асоб" складаецца ў нашыя дні насяленьне варшаўскіх вастрогаў.

„За краткамі" сядзяць: двое судзьдзяў, 4 адвакаты, адзін нотарыус, 2 гіпотэчныя пісары, 1 б. віцэ-пракурор, 5 вышэйшых ураdоўцаў, 4 дактары, 6 ведамых усім буйных прамыслоўцаў, 5 арыстакратаў з княжаскімі ды графскімі тытуламі, 9 ведамых багатых купцоў, 1 камісар паліцыі, 3 банкіраў і 4 уласьнікаў вялізарных даходных камяніц.

Уся гэтая невялікая, але запраўды-ж „дабраная кампанія" сядзіць за ўчасьце у небясьпечных крымінальных афэрах вельмі шырокага размаху... „Наагул, — дадае ад сябе польская газэта, — зьвяртае на сябе ўвагу факт, што ў вастрог трапляе ўсё больш і больш людзей з высокіх становішчаў дый з найлепшых (?) колаў грамадзянства"...

Характэрная адзнака часу...

З жыцьця ў Б. С. С. Р.

Палякі ў Б. С. Р. Р.

Паводле афіцыяльных даных у Савецкай Беларусі жыве ўсяго 98.000 палякоў, што складае каля 2% усяго насяленьня краю. Польская газэта, падаючы гэтую лічбу, кажа, што „перад рэвалюцыяй палякоў на тым жа прасторы было ўдвая больш", ці—4% („Кур. Варш."). Ад 1929 г. савецкая ўлада пачала ўсілена тварыць польскія пляцоўкі ў Сав. Белзрусі. Так было створана шмат польскіх калгасаў, урэшце навет — цэлы асобны „Койданаўскі Польскі раён"—пры самай польскай граніцы, уздоўж чыгункавай лініі Менск-Негарэлае. Раён гэты перайменаваны ў апошні час у „Раён імя Дзяржынскага". Праўду кажучы, аб нейкіх палякох у Койданаўскім раёне дагэтуль ня было чуваць; правільней: жылі там адвеку кроўныя беларусы. Але-ж вось, менскія (хіба-ж маскоўскія?) валадары нагналі сюды шмат польскіх камуністаў з іншых раёнаў, нарабілі „польскіх калгасаў" дый абвясьцілі раён „польскім", распачаўшы ў ім „будову соцыялістычн. польскага грамадзянства". І вось —распачалася ў гэтым беларускім раёне Савецкае Беларусі масовая полёнізацыя беларусаў,—запраўды-ж — „у імя Дзяржынскага"... У ягоным раёне ўжо напладзілася 226 польскіх пачаткавых школ, 31 польская вышэйшая народная школа, рознага роду польскія „тэхнікумы" з курсам сярэдняе школы: пэдагогічныя, сельска-гаспадарчыя і інш., а таксама—шмат розных курсаў, аддзелаў і т. д. Цяпер улады маюцца залажыць у Менску навет польскі Пэдагогічны Інстытут. У ліпні адчынены ў Менску навет асобны дзяржаўны польскі тэатр — у гмаху каталіцкага касьцёлу на „Савецкай" (б. Захараўскай) вуліцы. Есьць у Менску, як ведама, і сталая польская газэта „Орка", якая друкуецца ў ліку 10.000 экз.

Калі-б 2 з гакам мільёны бясспрэчных беларусаў у Польшчы мелі хаця-б палову тых асьветных пляцовак, якія штучна створаны для сумліўных 98 тыс. „палякоў" у Савецкай Беларусі, дык беларускае культурна-нацыянальнае жыцьцё і разьвіцьцё атрымала-б моцныя падставы ў роднай школе, і беларусы ў Польшчы ня мелі-б ніякіх прычын скардзіцца на свой лёс...

Бацькі!

Навучайце дзяцей вашых чытаць і пісаць пабеларуску!

для яго носа. Вочы яго заблішчалі, і, трывожна зірнуўшы на вокны, Рыбс адышоўся з бутляю ў куток.

— Баўтрук! — зьвярнуўся ён да аднаго з арыштаваных:—ідзі сюды—панюхай!

Уся кампанія зьбілася каля Хаіма і Баўтрука. Баўтрук, чуць толькі пацягнуўшы сваім дасьледчым носам, адразу зьмяніўся з твару, і вочы яго таксама кінулі іскры.

— А брат ты мой: самагон!

— Ну, і што будзем рабіць? — спытаў квартальны.

— Мы былі-б найбольшымі дурнямі ў сьвеце, каб ня ведалі, што тут рабіць. Дазволіш?

І, не чакаючы дазволу, Баўтрук паднёс бутлю ў сваю пастку. Рассмакаваўшы першы глыток, Баўтрук як, цяля да каровы, прыпаў да бутлі. Хаім Рыбс і ўся кампанія, здаецца, прыліплі вачамі да гэтай бутлі і самі цягнуліся да яе рукамі.

— Агонь! Сьпірытус!—натхнёна закрычаў Баўтрук, перадаючы бутлю Хаіму Рыбсу.

— Ах, родненькія мае! штось жывое, лагодненькае разьліваецца ў вантробах... Багаслаўлёны-ж няхай будзе час, у які я пазнаў цябе, сьвятая халодная, няхай будзе багаслаўлёна тая рука, што ўпіхнула мяне сюды. Багаслаўлёны будзь і ты, Хаім Рыбс, наш вялікі квартальны.

А Хаім Рыбс тымчасам цягнуў з бутлі, прыліпшы да яе, як п'яўка. Ледзьве адарваўся...

— На, Тамаш, пацягні,— сказаў ён суседу, а сам з вялікім здаволеньнем пагладжваў свой жывот.

— Уй, добра! Уй, прыемна!

Бутля абышла ўвесь круг. Усе прыпадалі да яе, як да збавеньня. Твары праясьняліся, языкі разьвязваліся, гаворка павялася ўсё мацней і мацней. Пасьля другога кругу ў бутлі засталося зусім мала, затое-ж усе арыштаваныя былі нязвычайна вясёлыя, душы іх адчыняліся, і, як аказалася, усё гэта былі душы ня простыя, а душы нязвычайнай дабраты і вялікай вартасьці. Цяпер гата ўсё былі брацьці і сёстры, гатовыя пайсьці на крыж адзін за другога. Халодная напоўнілася шумам, гоманам, і далёка па мястэчку нёсься гэты гармідар п'янай кампаніі. Дзьве кабеты, пабраўшыся за рукі і прыпёршыся да сьцяны — стаць пасярэдзіне не адважыліся, бо ня было веры ў крэпасьць сваіх ног,—тупалі нагамі, скакалі і падпявалі самі сабе.

— Таварышы! — гукнуў Хаім Рыбс, — мяне пасадзілі сюды за вас, бо я стаяў на варце вашых інтарэсаў. Няхай мяне садзяць кожны дзень, я не пайду процій свайго народу, не пашлю яго на работу...

— Ты маладзец, дальбог, маладзец!

— Слухайце, слухайце! — крычаў Хаім Рыбс.—Я не спаўняў прыказаў, я—саботажнік, я — арыштант, але я пачаставаў вас самагонам...

Хаім Рыбс ня скончыў свайё прамовы і пачаў рагатаць.

І ўсе рагаталі разам з ім, а чаго? ня ведалі і самі. Потым Хаім раптоўна і ні для каго нечакана завёў:

Іх віл зінген фрэліхэ лідэр,
Лям-там тыдры, лям-там-там!
Трынкт зэ бранфэн, лібэ брыдэр!
Там-там тыдры, тыдры-драм!

Я запяю вам вясёлую песьню (прыпеў).
Пеце гарэлку, мілыя брацьці (прыпеў).

Паміж арыштаваных падняўся нязвычайны шум, усё грымела і дрыгацела.

— Што ў вас тут за кірмаш?! — дзьверы халоднай адчыніліся, і на парозе стаяў старшы міліцыянэр з двумя памоцнікамі!

Зірнуўшы на скрыню і ўгледзіўшы пустую бутэльку ад самагону, міліцыя сьцяміла ўсё. Па тым, як зьмяніліся іх твары, можна было дагадацца, што гэтая бутля была ў міліцыі на „строгім вучоце" і што нейкі выпадак, нейкая абмылка пакінула тут самагон.

Страшэнны гнеў і абурэньне ахапіў аглядчыкаў парадку. Ускочыўшы ў халодную, пачалі яны шпоўхаць арыштаваных. Старшы міліцыянэр ад злосьці ня мог стрымацца і гукнуў:

— Адчыняй дзьверы і гані вон гэтую сволач!

Дзьверы адчынілі і арыштаваных у карк павыганялі з халоднай.

. . . .

Хаім Рыбс успамінае ўсё гэта са сьмехам і любіць апавядаць, як ён быў квартальным.

КАНЕЦ.

З усяго сьвету.

Амэрыка „забівае" сваіх эўрапэйскіх даўжнікоў.

15 сьнежня цэлы рад эўрапэйскіх дзяржаваў, паміж іншымі — Англія, Францыя, Польшча, Бэльгія,—павінны заплаціць Амэрыцы чарговую „рату" у лік пазычаных на ваенныя патрэбы ў мінулай вайне сум. У часе шалеючага яшчэ ўсьцяж крызісу сплата даўгоў можа выклікаць для даўжнікоў пагрозу банкруцтва.

Англія вінавата Амэрыцы блізу 10 мільярдаў даляраў, ці каля 90 мільярдаў злотых; Францыя—10 з паловай мільяр. дал.; Італія—звыш 3 з палов. мільярд. дал.; Бэльгія, Югаслаўя, Польшча—таксама вялізарныя сумы, хаця, зразумела, значна меншыя. Разам Эўропа вінавата Амэрыцы за ваенную дапамогу, ня лічачы пазыкаў Нямеччыне пасьля вайны, **звыш 20 з паловай мільярдаў даляраў**.

Чарговыя раты на сплату такіх вялізарных пазыкаў таксама лічацца мільярдамі для Англіі і Францыі. Спачатку справа сплатаў пазык ішла лёгка, хаця неяк і дзіўна.— Дзяржавы - пераможцы спаганялі з Нямеччыны „адшкадаваньні", на сплату якіх Амэрыка давала немцам на выгадных варунках мільярдныя пазыкі; з свайго боку з гэтых адшкадаваньняў дзяржавы сплачывалі Амэрыцы даўгі. Але вось Нямеччына рашуча сказала: „Годзе—ніякіх адшкадаваньняў!"... З другога боку згалела катастрафічна і Амэрыка. Але згалела яшчэ больш ад крызісу і большасьць эўрапэйскіх дзяржаваў. Сплачываць пазыкі Амэрыцы няма з чаго. Англійскі фунт страціў $^1/_5$ сваей вартасьці, яшчэ раней франк страціў $^2/_3$ сваей цаны. Дзеля таго эўрапэйскія дзяржавы, навет Англія, якая заўсёды акуратна сплачывала свае даўгі, зьвярнуліся да Амэрыкі, каб тая прынамся адтэрмінавала ім забойчую для іх цяпер чарговую рату. Але Гувэр, парадзіўшыся з Рузвэльтам (новавыбраны, але яшчэ не ўрадуючы прэзыдэнт), заявіў, што адтэрмінаваць раты ня можа, бо гэтаму працівіцца амэрыканскі кангрэс (Сойм).

Такім чынам над Эўропай навісла новая пагроза фінансавага банкруцтва. Бо-ж новы значны спадак англійскага фунта пацягне за сабой спадак іншых, апіраючыхся на яго, валютаў (скандынаўскіх і інш.).

Амэрыка думае, што такім паступаньнем яна ўратуе сябе ад крызісу, а ўзаграўднасьці, забіваючы Эўропу фінансова, яна тым самым забівае і сябе.

Як вырашыцца справа гэтай фатальнай „раты" 15 сьнежня канчальна, яшчэ ня ведама.

22 мільёны безработных.

Міжнародавае Бюро Працы аблічыла, што на ўсім сьвеце лічба безработных, мужчын і жанчын, дасягла 22 мільёнаў асоб. Першае месца займае тутака найбагацейшая і найшчасьлівейшая Амэрыка — 11,4 мільёны, другое Нямеччына—5,3 мільён., трэцяе Англія—3 міл.

Жонка Леніна—„пад наглядам ГПУ".

Жонка Леніна, паві Крупская, якую Сталін усьцяж вінаваціць у сувязях з опозыцыяй, аддана пад асаблівы нагляд ГПУ. Але, каб згары ўжо застрахавацца ад яе выступленьняў, Сталін пускае чуткі аб яе „нэрвовай хваробе" і маніцца афіцыяльна абвясьціць яе вар'яткай...

ХРОНІКА.

— **Памажэце школьнай моладзі!** У сераду 7 сьнежня Бацькоўскі Камітэт Беларускае Філіі Дзяржаўнае Гімназіі ім. Словацкага ў Вільні ладзіць у школьнай салі (Вострабрамская 9) канцэрт-вечарыну на карысьць незаможных вучняў. Паміма таго, што канцэрт будзе сам па сабе вельмі цікаўны, беларускае грамадзянства павінна шырака падтрымаць пачынаньне Бацькоўскага Камітэту дзеля наступнае прычыны. Справа ў тым, што з пераходам Віленскае Беларускае Гімназіі на дзяржаўнае ўтрыманьне права звальненьня Пэдагогічнай Радай незаможных вучняў ад платы абмежана да 10 працэ.,—а тым часам раней лічба звальняных ад платы за навуку дзяцей была шмат вялікшая, што і лёгка зразумець з увагі на страшэннае зьбядненьне вёскі. Дык вось, на плату за навуку для тых дзяцей, якіх цяпер Пэдагогічная Рада звольніць не магла, і павінна даць грошы грамадзянства, ідучы на ладжаны Бацькоўскім Камітэтам канцэрт-вечарыну.

— **Абход у чэсьць Коласа і Купалы.** Віленскія хадэкі разам з павадырамі Т. Б. Ш. уладзілі 27 лістапада ў літоўскай салі „Апольлё" публічны абход з прычыны 50-лецьця Якуба Коласа і Янкі Купалы. Былі прачытаны два рэфэраты: аб Коласе — гр. М. Чарнецкім і аб Купале — б. сэнатарам Багдановічам. Пасьля хор гр. Шырмы вельмі прыгожа пяяў беларускія песьні, горача вітаныя ўсей саляй. На заканчэньне быў прапяяны гімн „Не пагаснуць зоркі ў небе", які публіка выслухала стоючы. За прэзыдыяльным сталом сядзелі: А. Уласаў, кс. А. Станкевіч, С. Паўловіч і В. Багдановіч і інш.

— **Угодкі слуцкага паўстаньня.** У сувязі з угодкамі слуцкага паўстаньня стараньнем беларускае студэнцкае карпарацыі „Скарынія" ў Сьв.-Духаўскай царкве ў Вільні была адслужана паніхіда па забітых учасьніках паўстаньня.

Ня гледзячы на інфармацыі варожае да карпарацыі коляндзоўскае „Крыніцы", ніякага „абходу з Павлюкевічам" ня было.

— **З літ.-маст. сэкцыі Бел. Навуковага Т-ва.** На апошнім паседжаньні сэкцыі гр. Хв. Ільяшэвіч прачытаў рэфэрат аб неабходнасьці апрацоўкі бібліяграфіі крытычных стацей з галіны беларускае літэратуры і падаў шырака апрацаваны плян працы ў гэтым кірунку. У часе дыскусыі была зроблена прапазыцыя дапоўніць гэты плян, зьбіраючы весткі і аб тэатральных рэцэнзіях, а такжа аб стацьцях з галіны музыкі і малярства беларускага. Пастаноўлена зьвярнуцца з прапазыцыяй распачаць такую-ж працу да замежных нашых культурных установаў. Сябры сэкцыі ўжо прыступілі да работы, узяўшы да прагляду гадавікі старэйшых беларускіх часопісяў.

— **Т. Б. А.** Ня гледзячы на вельмі „оптымістычныя" заявы пэўных органаў друку аб Таварыстве Беларускае Асьветы, статут якога пададзены да зацьверджаньня уладам, мусім сьцьвярдзіць, што **статут дагэтуль не зацьверджаны**. Дык і распачатая ўжо ведамымі палітыканамі кампанія проці ненарадзіўшаеся яшчэ арганізацыі чыста культурнага характару крыху перадчасная...

— **„Самапомачы"** выйшаў з друку нумар другі.

— **Арышт... „Пана Тадэуша"!** На працэсе Тарашкевіча выясьнілася цікаўная справа. Тарашкевіч, седзячы ў вастрозе, пераклаў на беларускую мову ўсю слаўную поэму Адама Міцкевіча „Пан Тадэуш" і паслаў праз пракуратуру на волю дзеля надрукаваньня. Аднак, п. пракурор затрымаў гэты пераклад у сваей канцыляры і не выпускае яго на сьвет божы ўжо ў працягу 9 месяцаў. Што-ж гэта значыць?

Корэспондэнцыі.

Беларускія спэктаклі ў Ашмяне.

26 і 27 лістапада дружына Беларускага Аб'езднага Тэатру з Вільні пад кіраўніцтвам гр. А. Міхалевіча паставіла тут два спэктаклі. У суботу згулялі дзьве п'есы: „Дзядзька Якуб" Аляхновіча і „Шустрая бабулька", а ў нядзелю—„Страхі жыцьця" Аляхновіча.

На абодвух спэктаклях народу сабралося шмат. У суботу пераважалі мястачкоўцы, у нядзелю-ж поўна сабралася вяскоўцаў. Іншыя папрыходзілі за 15 вёрст. Польскае грамадзянства дэманстрацыйна байкатавала беларускі тэатр, а тутэйшы ксёндз дык навет з касьцельнае амбоны агітаваў, каб ня йшлі на прадстаўленьне.

А тымчасам паглядзець запраўды-ж было на што. Такое добрае пастаноўкі і гульні, як Ашмяна Ашмяной, тут яшчэ ня бывала ў ніводным тэатры. І тая сялянская маса, якая пасьпяшыла на спэктакль, і ашмянскае мяшчанства горача дзякавалі артыстам за гэтыя адведзіны, ажывіўшыя шэрае, нярадаснае жыцьцё нашых ваколіц.

Хай-жа жыве наш родны тэатр, хай распачатая ім праца не абмежываецца Ашмяной. Нясеце, браты, жывое роднае слова нашае па ўсенькай зямлі Беларускай, будзіце ўсюды народны дух, як збудзілі ў нас!

Ашмяна і вакалічныя вёскі доўга будуць памятаць дарагіх гасьцей.

М. Р.

Гаспадарчы аддзел.

Дагляд за азімымі пасевамі.

Азімыя пасевы больш, чым якія другія, сустракаюцца з рознымі небясьпекамі. Ураджай азімых у значнай меры залежыць ад стану пагоды, якая была ў працягу зімовых месяцаў. У гаспадароў склаўся такі пагляд, што, калі зіма сталая і сьнегу ўмеру, дык можна спадзявацца на добры ўраджай, і наадварот: частыя адлегі, дажджы зімою, малая колькасьць сьнегу—нічога добрага не варожаць. Зьмяніць пагоду селянін, зразумела, ня можа, але ў яго сілах рабіць тыя ці іншыя захады, каб дрэнны ўплыў пагоды злагодзіць.

Вось-жа, як сяўба скончана, гаспадар павінен пастарацца, каб на полі падоўгу не затрымлівалася вада. Калі-ж вада даўжэйшы час затрымліваецца на пасеве, то азімае ня толькі лёгка можа вымерзнуць, але яшчэ хутчэй можа загінуць ад нястачы паветра ў глебе. Карані тады адміраюць і пачынаюць гніць. Каб гэтага ня сталася, добрыя гаспадары зараз па сяўбе праганяюць плужком, або сошкаю, вадасьцечныя раўкі і ўтрымліваюць іх у чыстаце. Раўкі праганяюць так, каб вада па іх шыбка не прабягала, іначай будзе змывацца шмат ілу.

Бывае, што азімае лішне шыбка расьце і ёсьць небясьпека, што яго можа „пагнаць у трубку"—гэта знача, што можа ўтварыцца зачатак коласу. Такі пасеў вельмі баіцца марозу, а ў сьнежную зіму можа лёгка выпрэць. Каб прыпыніць шыбкі рост азімага, праяжджаюць поле вальцамі, скошваюць рунь, або спасываюць жывёлаю. Толькі касіць нізка ня можна. Пры спасываньні трэба ўважаць, каб пасеў ня быў дужа вытаптаны і каб расьліны вельмі нізка ня былі выгрызены. Дзеля гэтага авечкі на такіх пасевах трэба ўсьцяж падганяць.

Загусты пасеў можна ў восені прарадзіць баранаваньнем.

Азімае лёгка можа сапрэць ад галалёду. А дзеля таго вытварыўшуюся лядовую скарынку трэба абавязкова паламаць. З гэтай мэтаю праганяюць па полі кутых коняў, або праяжджаюць па полі цяжкімі зубатымі вальцамі ці бараною.

Азімыя пасевы могуць вымерзнуць; асабліва гэта часта здараецца на вільготных глебах. Таксама вымерзаюць азімыя і ад таго, што нападала мала сьнегу, ці быў ён ветрам зьмецены. Вось-жа, з гэтае прычыны на тых мяйсцох, дзе слаба затрымліваецца сьнег, там на засеяную плошчу накідваюць гальлё, бульбянік і інш., або азімае сеюць пад плуг ці саху і ўжо потым не барануюць. Часамі, каб затрымаць сьнег, на ўзгорках сьвежы выпаўшы сьнег прыкатваюць вальцамі.

Бывае часта, што нападае сьнег на непрамерзлую зямлю і, калі такі стан пратрывае доўжэйшы час, ёсьць небясьпека, што азімае можа выпрэць. Выправае азімае таксама, калі пласт сьнегу вельмі грубы. Каб недапусьціць да выправаньня, сьняговы пласт перакапываецца на пэўных адступах або праворваецца плугам.

С. К.

Перачытаўшы газэту — перадай другому.

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯУСКІ.
Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22